

tractor. *Extractar; extractador; extractable.*

Maltret ant. 'perjudici, treballs': «jo són de longa terra, e és-me gran enuè e gran *maltreit* l'anar de Teragona; e can jo no é lejós [ILLAC DEORSUM 'aquí baix'] autres amics, coman a vós e a la vostra leialtat la mia raðó» Berga, a. 1215-30 (BABL VII, 171); 'treball, feina': «molts jueus se batejaven --- e féu-hi precuador, que proveés a tots aquells que s'arien crestians, tro haguesen ofici e manere que poguesen viure de lurs *maltrets*», Lluïl (*Blanq.*, NCL II, 111.13); «SI LA NAU, PER EMPATX DE SENYORIA, NO CARREGARÀ E IRÀ A ALTRA PART --- si los mariners demanaran lo loguer al senyor de la nau, no ls és tengut del loguer a donar, pus que ell no guanya lo nòbit jatsia açò que los mariners hi hajen molt *maltret* hagut», *Consolat*, § 147 (Pard., p. 162); alguna vegada sembla significar 'malvestat, malifeta': «un home, segons justícia, servia reebre mort --- avia muller e 5 infants, qui vivien dels *maltrets* que aquell home fahia» (*Blanq.* II, 99.24).

Hi podem comparar el cast. *maltrecho* 'malparat', al costat del qual hi havia en cast. ant. *maltraer* 'maltractar, renyar' [c. 1230-mj. S. XIV, DECH v, 575b 57ss., i encara en l'estil bíblic de les trads. aplegades en la Bíblia de Scio]. I en efecte també en cat. ant. es troba com a verb *haver maltret*: «con ay *maltrayt* lo dia ---» 'quan de dia he estat maldant', Cerverí 39/86.20; hi ha, doncs, la diferència que en cast. era tr. i en cat. intr.; i entre nosaltres de vegades s'inverteixen els components, amb el sentit de 'anar de mal borràs, patir': «qu'el cavaler sê-n va axí fortment, que ans poria ésser yorn q'èls lo poguésan atê<n>yer, e *tranrian mal* debadas», Reixac (*Q.*, 43.19). «Hom és fet a trebayar e a *trer mal*», Lluïl, *Do. Pu.* ed. 1906, 148.

Pertret té en català antic un sentit molt ampli, comprèn la noció de 'materials, provisions, esmerç que hom forneix o fa': a l'Estany de la Salanca, quan rebenta pel grau «degen ajustar salsores [s'alats, salicorns] e altre *perreyt* per penre lo dit grau --- e ajustades les dites salsores e *perreyt* ---, mete alga, salsores e tot altre *perreyt* --- si --- cové a reffortsar ---» a. 1313 (RLR XXIX, 75). «Se veneren a Modó --- 97 muyts de forment --- féu-se'n de mesió, segons comta --- *perret* en terra, e mesurat, 4 lliures ---», inv. de 1352 (Rubió LL., *Diplomatari Or. Cat.*, 278); Alart, *InvLC* entén en Desclot, 30, «que aquí farien tot lur *perret* e lur poder» com «leurs frais et pouvoir»; i «d'aquest *perret* la obra que se'n fa ---» en Fenollar, 85; i un doc. de 1369: «corda de cànem ab sa tayla per puçar *perreyt* al castell», «licència de derroquar lo mur, e de pendre del *perreyt* per fer la dita obra» (D. 59, D. 71).

Mot afavorit per Jaume Roig: «ubert lo rec / del costat dret, / fon lo *perret* / e aparell / pel senat vell / tot revocat», «prenga parenta / sols hi consenta / lo sant decret: / si fent *perret* / en cort romana / de molta lana, / fer-se poria: / axí's faria» (*Spill*, 14420, 6454, i encara 7858, 14772). «Lo mestra qui farà la dita obra no ha de donar sinó les mans de fuster tant solament, y los dits senyors Diputats donaran tot lo *perret* a peu de obra», a. 1620 (Ant. Bofarull,

Ant. Marina Cat., 112). En fi, amb l'ús que ha predominat en el cast. *perrechos*: «les municions y demés *perrets* de guerra» Bna. 1641 (BABL VIII, 10). Mot comú amb l'arag. ant. *perreyt* (t) «admirniculos» (1492, inv., BRAE III, 362), oc. ant. *pertrach*, fr. ant. *pertrait*, cast. *perrecho* id., probt, de PROTRACTUM, participi de *protrahère* 'fer sortir, revelar, produir'. *Protractil*.

El mot avui resta molt viu en els parlars val.: a l'Albufera el sento en la figura fonètica inalterada i amb el valor del cast. *perrechos*: «han de posar tots els *pertréts* iguals» (1962). Sovint amb dissim. r > l: «quan necessitava flama per encendre el *perret* de les fumigades» B. Maestr. (JPorcar, BSCC XIV, 250); «Bé cuyna la criada / per pòc que hu entenga, / si li donen bòn *perrets* / y bateria completa», MGadea (*T. del Xè* II, 39; també II, 5).

Es produí un encreuament de *perret*, amb el seu sinònim *atifell* particularment valencià, que hem estudiat amplament a l'article *ATUELL*, del qual va resultar *petifell*, que fou usat en el *Llibre dels Mariners* del S. XIV (p. p. Massó T.): «no los roman goneyl / ne negun *petifeyl* / que tot no vage al joc / sí con la lenya al foc» (6); també en termes nàutics en un inv. ross. de 1388, aplegat així mateix amb *gonell(a)*: «tres *patufells* de gonella» (R. 51, *InvLC*); amb una u que recorda la d'*ATUELL*. Crec que Ruyra ho coneixia com a mot viu, i per això proposava que s'adoptés la llengua literària i comuna, donant-ne aquesta explicació: «conjunt de materials per a l'armament i manteniment d'una nau o d'un exèrcit; cast. *perrechos*; *Patifell* de guerra=cast. *perrechos de guerra*» (O. C., 380a). Però per què no mantenir el mot més venerable *perret*?

Retreura o *retraure*. Des d'antic apareix amb diversos significats; un dels més originaris, amb el valor de repetició inherent al prefix, com si fos 'emportar-ho, estirar-ho, de nou': «Per què, Ramon, vos prec me'n digats vostre saber, / car on mais me'n direts mais en sabrai *retret* / e lo fait que m'liurats mills porai mantener», Lluïl (*Desconhort*, 64.7); «no crec que ell vos ho haja *retret*», trad. *ridetto* 'repetit el que deia l'altre', *Decam.* VII, § 5, 405.4f.; «li *retrau* las 3 paraulas què la vèu li contà devant la capela», Reixac (*Q.*, 54.16), però sovint ja s'hi acompanya el matis de recordar una cosa que pugui semblar oblidada: «no q[u]al *retr[ab]er* la naturalesa que jo e mon linatge havem ab lo vostra haguda», Desclot (§ 148, NCL v, 7.9).

Des del qual es va arribar al sentit modern de 'fer un retret, reprotxar'; ja hi ha arribat, o quasi, en les *Lleg. Rim. Sev.* (c. 1300): «Tant tost, con veeren les gens / de Judes los captenimens / --- / diguern tuyt apertaments / que fiyl del rey él no és gens; / e la regina -l va *retret*, / que fiyl del rey no és, per ver / e comtà-l com l'avja trobat / ne per què l'avi' afiyat / ---», v. 127; acc. que consta explícitament des del Busa-N. 1507: «*retraure* o fer *retretes*: imputare, exprobrare»; «*retraure* los beneficis», *DTo.* 1647.

Estranya al cast. comú aquesta acc. no ho és allí dia-